

Utfordringar og moglegheiter for skriftkulturforskinga

Endre Brunstad og Stig J. Helset*

Samandrag: Denne artikkelen går nærmare inn på fleire aktuelle utfordringar og moglegheiter for skriftkulturforskinga. Forfattarane argumenterer for at skriftkulturen står i ei brytingstid, og at det gjer det maktpåleggjande med meir grunnleggjande refleksjon over status og vegval i skriftkulturforskinga. Artikkelen tek i den samanhengen særleg føre seg skriftkulturomgrepet i lys av literacy-omgrepet, og går nærmare inn på tilhøvet mellom skrift og tale som medium. Til slutt går artikkelen inn på bakgrunn og mål for den nye skriftserien Skriftkultur, og gjer kort greie for innhaldet i det første nummeret.

Nøkkelord: Skriftkultur, literacy, skrift og tale, skriftkulturstudiar

Keywords: Written culture, literacy, written languages and orality, literacy studies

Innleiing

Skriftkulturen og skriftkulturforskinga står i ei brytingstid. Grunnlaget for desse brytingane er utviklinga i skriftteknologien med overgangen frå det analoge til det digitale og med overgangen frå papir til skjerm. Brytingane har ei rad samfunnsmessige, tekstkulturelle og kognitive implikasjonar, og dei kjem til uttrykk bl.a. gjennom nye tekstformer, distribusjonsmåtar, lesemåtar og skrivemåtar, og gjennom nye krav til skriftkyndigheit. Det er tale om ein ny skriftkulturell situasjon, og den får følgjer for oss, både som skriftbrukarar og skriftforskarar. Som

***Korrespondanse:** Endre Brunstad, Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium, Universitetet i Bergen, Postboks 7800, NO-5020 Bergen. E-post: endre.brunstad@uib.no; Stig Jarle Helset, Høgskulen i Volda, Institutt for språk og litteratur, Postboks 500, NO-6101 Volda. E-post: stig.helset@hivolda.no

Sitering av dette kapitlet: Brunstad, E. og Helset, S. J. (2019). Utfordringar og moglegheiter for skriftkulturforskinga. I S. J. Helset & E. Brunstad (red.), *Skriftkulturstudiar i ei brytingstid* (s. 9–19). Oslo: Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.67>
Lisens: CC BY 4.0

skriftforskarar treng vi å orientere oss på nytt, og å vurdere både kart og landskap.

Denne situasjonsbeskrivinga ligg til grunn for at vi ønskjer å bruke dette første nummeret av skriftserien *Skriftkultur* til meir prinsipielle refleksjonar over kvar vi står i skriftkulturstudiane, og over kva vegar vi skal gå.

Som vi skal sjå gjennom dei ulike bidraga i nummeret, føregår det i Noreg og Norden ei omfattande skriftkulturell forskning. Når vi så ønskjer meir grunnleggjande refleksjon, er det ikkje for å vurdere kvaliteten på forskinga, men for å samle trådar, sjå dei større linjene, og gi inspirasjon til ny forskning. Det handlar om fleire aspekt: om statusen til skriftkulturstudiar, både som forskingsfelt og som studiefelt, om overordna tendensar og om det faghistoriske og metodologiske grunnlaget for feltet. I tillegg handlar det om sjølve skriftkulturomgrepet, som er blitt særleg utfordra av det «konkurrerande» literacy-omgrepet.

Omgrepsparet «literacy» og «skriftkultur»

Omgrepet *literacy* har i løpet av dei siste tiåra fått eit langt vidare omslagsfelt enn skriftkultur-omgrepet. Det er nytta i titlar på bøker, tidsskrift, konferansar og artiklar, og som emne i lærarutdanninga, slik tilfellet er ved NTNU og emnet «Norsk som literacy-fag». Når ein ser på *impact* i forskarsamfunnet, er det tydeleg at literacy-omgrepet har vunne fram. Det har vore argumentert for at anglisismen *literacy* burde verte avløyst av *skriftkultur*, slik Kjell Lars Berge gjorde i antologien *Skriftkultur* (2004):

Det har ikke vært enkelt å finne noen fullgod norsk eller nordisk avløserterm for «literacy», og mange løsninger har vært presentert. Ett av de beste forslagene er nettopp «skriftkultur». Så hvorfor ikke bestemme oss for det? (Berge, 2004, s. 5)

Likevel har literacy-omgrepet vore seigliv, og heller ikkje norvagaserte former som *litterasitet* har fått særleg gjennomslagskraft. Språkrådet har òg tilrådd *skriftkultur* som avløysarord, men då jamstilt med nemningar som *skriftkunne* og *tekstkompetanse*.

Hegemoniet til literacy-omgrepet er særleg tydeleg i den delen av norsk skriveforskning som er skuleorientert, og det er ikkje tilfeldig.

Den skuleorienterte skriveforskinga har auka monaleg særleg det siste tiåret med vekst i norskdidaktiske stillingar og med sterkare forskingsambisjonar ved lærarutdanningane. At literacy-omgrepet har vunne fram i utdanningssektoren akkurat i dette tidsrommet, må forståast i lys av tendensar i læreplanpolitikken i skuleverket med kompetansemål som styringsgrunnlag. Kompetanseomgrepet i læreplanverket (jf. Udir, 2012) svarar i stor grad til den kompetanseforståinga som OECD har uttrykt gjennom programmet *Definition and Selection of Competences* (OECD, 2000), der *literacy* er eit nøkkelomgrep. Av den grunnen har òg læreplanreforma frå 2006, *Kunnskapsløftet*, vorte karakterisert som ei «literacy-reform» (jf. Berge, 2005, s. 76), og denne literacy-profilen vert vidareført gjennom den såkalla fagfornyinga av læreplanverket (jf. Udir, 2019).

Når UNESCO definerer *literacy*, er definisjonen svært vid, og handlar om evna ein person har til å utføre dei aller fleste kunnskapshandlingar:

Literacy is the ability to identify, understand, interpret, create, communicate and compute, using printed and written materials associated with varying contexts. Literacy involves a continuum of learning in enabling individuals to achieve their goals, to develop their knowledge and potential, and to participate fully in their community and society. (UNESCO, 2004, s. 14)

Sigmund Ongstad (2014, s. 214) har peikt på at denne definisjonen er så vid at den nærmar seg Comenius sitt program i *Didactica Magna*, nemleg «å etablere en lære for å lære alt». I forlenginga av ei slik påpeiking kan ein argumentere for at grunnen til at literacy-omgrepet har vunne fram, er at det er såpass omfattande og diffust at ein kan kople det til nær sagt alle typar aktivitetar og tilnæringsmåtar som er knytte til språk. Ei meir sympatiserande tolking går ut på at literacy-omgrepet har fått fram fleire dimensjonar ved skriftstudiar enn det dei tradisjonelle tilnæringsmåtane har gjort. At nemninga er engelsk, og har vore produktiv med ei rad samansetjingar som *media literacy*, *digital literacy* og *health literacy*, har nok òg styrkt slagkrafta. Likevel er det ikkje slik at nemninga får fram alt ein vil ha fram. Når ein i norsk har omsett *health literacy* med *helsefremjande allmenndanning* (Finbråten og Pettersen, 2009), er det for å få tydelegare fram samfunnsoppdraget som ligg i å fremje tilgang til

helseinformasjon. Denne omsetjingsmåten byggjer på ein tankegang som har mykje til felles med det Bjørn Kvalsvik Nicolaysen (2005) har kalla *tilgangskompetanse*. Det handlar om grunnlaget for full demokratisk deltaking gjennom å kunne ha tilgang til relevante tekstar.

I dette nummeret er det særleg Kjell Lars Berge, Stephen Walton og Arne Apelsest som drøftar og avklarar tilhøvet mellom omgrepsparet *skriftkultur* og *literacy*. Alle desse ser nyansar knytte til opphavsland (amerikansk vs. kontinental) og interessefelt (skular på den eine sida vs. filologi på den andre). Det er òg peikt på at kvart av omgrepa ber på visse tradisjonar og ideologiar som det er verd å problematisere, samtidig som det har skjedd ei tilnærming i løpet av dei seinare åra.

Slik vi forstår skriftkulturomgrepet, handlar det grovt sagt om skrift som eit kulturelt fenomen. Vi kan utforske dette kulturelle fenomenet som ein trekant med produkt, prosess og ekstern vekselverknad. På den eine sida har vi skriftorienterte produkt som tekstar og skriftspråk som kan granskast gjennom t.d. filologiske, litteraturvitskaplege og diskursanalytiske tilnæringsmåtar. På den andre sida har vi skriftorienterte prosessar som lesing, skriving, opplæring og forvaltning, med fagdidaktiske, pedagogiske, sosiologiske, psykologiske etc. tilnæringsmåtar. På den tredje sida har vi så vekselverknaden mellom skriftkultur og den generelle sosiale, kulturelle og intellektuelle utviklinga i samfunnet, som igjen kan granskast på ulike måtar: som aspekt ved tekstar og prosessar, som produkt av skriftkultur etc. Samla sett handlar skriftkulturstudiar om korleis den skriftlege teknologien vert skapt, tileigna, formidla, brukt, forstått og gitt mening som del av kulturen, og korleis kultur, samfunn og sivilisasjonar vert knytte til skriftinga.

Skrift, tale og fleirskriftlegheit

I fleire samanhengar har tilhøvet mellom tale og skrift stått sentralt i skriftkulturstudiar (jf. Lindhardt, 1989; Fafner, 1982; Berge et al., 2004). I antologien *Skriftkultur* frå 2004 kritiserte Berge det han hevda var *talemålsfiksering* hos nynorskfilologane. Han meinte det måtte vere mogleg å granske skriftspråket som skriftkulturelt fenomen utan å måtte ta omsyn til talemålet, og utan å måtte sjå på skriftspråket som forsøk på

å avspegle det «eigentlege» språket, som var talemålet. Stephen Walton (2004) hadde i same boka ein artikkel der han nyanserte denne kritikken; han peikte på at talespråk og skriftspråk var nær kopla saman i den nynorske skriftkulturen. Dette synet vidarefører Walton (2015, 2019) i seinare artiklar.

Tilhøvet mellom skrift og tale er samansett, og det er særleg samansett når det gjeld nynorsken, fordi eit viktig prinsipp bak nynorsken som skriftspråk er at det skal byggje på dialektane i ulike delar av landet. Dette prinsippet er i sin tur igjen ikkje eintydig, og har dessutan vorte utfordra blant anna i språknormeringa. I samband med den siste rettskrivingsendringa av 2012 har Språkrådet formulert nokre overordna normeringsprinsipp der «sjølvstendep prinsippet» vert markert som det viktigaste, og der det heiter at «bruksprinsippet går framfor talemålsp prinsippet» (Språkrådet, 2015, s. 12–13). At ein gjer eit poeng ut av å markere dette, illustrerer på same tid at det ikkje er konsensus om eit slikt syn, og at tilhøvet mellom skrift og tale nok er annleis blant dei som definerer seg som nynorskbrukarar enn blant dei som definerer seg som bokmålsbrukarar.

Samtidig kan vi sjå endringar når det gjeld den skriftkulturelle praksisen med nye digitale medium der skiljet mellom talespråk og skriftspråk vert meir diffust, og der tileigninga av dugleikar i skriftspråket og i skriftkulturar hos barn og unge får ein del fellestrekk med tileigninga av talespråk. Vi ser òg bruken av dialektprega skrivning i sosiale medium, ein bruk som er meir utbreidd blant nynorskbrukarar enn blant bokmålsbrukarar (Garthus et al. 2010; Eiksund, 2014; Rotevatn, 2015). Skal ein vere skikkeleg pessimist, vil ein her spørje om ein er vitne til ei yttarlegare destandardisering av nynorsken, dvs. at yngre språkbrukarar ikkje tenkjer på den nynorske standarden som brukbar for sosiale medium.

Vekslinga mellom nynorsk, bokmål og dialekt handlar om fleirspråklegheit, og vi ser at mange av studiane knytte til nynorsken dei seinare åra handlar nettopp om det (jf. Brunstad et al. 2014; Eiksund og Fretland, 2015; Bjørhusdal et al. 2018). Her gir innsikt frå tospråklegheitsstudiar inspirasjon, ikkje minst gjennom studiar av toskriftlegheit, *biliteracy*, dvs. tospråklegheitsforskning som fokuserer på skriftspråket innanfor eit felt som har vore dominert av talespråkforskning (jf. Brunstad, 2018).

Volda og skriftserien *Skriftkultur*

Det er neppe tilfeldig at denne skriftserien vert etablert ved Høgskulen i Volda. Ved denne høgskulen har *skriftkultur* vore eit nøkkelomgrep for studiar og utdanningsprogram, bl.a. gjennom Jostein Fet (1995) sitt pionerararbeid om allmugelesing og gjennom merksemda på nynorsken, ikkje minst gjennom masterstudiet i nynorsk skriftkultur som vart etablert på 1990-talet. Framleis har skriftkulturstudiar ei særleg institusjonell forankring ved Høgskulen i Volda, og det kjem òg til synes gjennom strategiplanen for høgskulen:

Høgskulen i Volda ber vidare den historiske folkeopplysningstradisjonen frå Ivar Aasen, Sivert Aarflot, Hans Strøm og andre pionerar frå regionen. Høgskulen skal vere inkluderande og relevant, og vere ei kunnskapsbasert og kritisk røyst i samfunns- og utdanningsdebatten. Høgskulen skal ha høg kvalitet i undervisning, forskning, formidling og forvaltning. Nynorsk språk og kultur er ein viktig del av identiteten vår. (Høgskulen i Volda, 2018)

I dette sitatet ser høgskulen seg sjølv ikkje berre som del av ein lengre historiske tradisjon der utviklinga av skriftkulturen står sentralt. Høgskulen koplar òg arbeidet for nynorsk skriftkultur til eit større samfunnsoppdrag – til folkeopplysning, samfunnsdebatt, forskning, formidling og forvaltning, og gjer på den måten ei generell kopling mellom skriftkultur og demokratisk deltaking. Det er her tale om ei kulturpolitisk forankring av skriftkulturell forskning, formidling og forvaltning. Denne forankringa høver samtidig godt med profilen til denne skriftserien, der det vert lagt vekt på dei sosiokulturelle og kulturpolitiske aspekta ved skriftkulturstudiar. Ei slik vektlegging seier noko om nisjeforståing eller rolleforståing i høve til andre tidsskrift og skriftseriar på feltet. Samtidig må det presiserast at vi som står bak skriftserien, ønskjer ein open profil med tverrfaglege og komparative siktemål. I den samanhengen vil det vere eit mål å opne opp for både den historisk orienterte skriftkulturforskinga som tradisjonelt har rådd grunnen i humanistiske fag, og den meir skuleorienterte forskinga som har fått mest fotfeste i fagdidaktiske og pedagogiske studiar. Det er òg eit klårt ønske å opne opp for bidrag frå ulike fagtradisjonar, om korleis skriftkulturen vert forvalta og forstått t.d. i religiøse, juridiske, naturvitskaplege og medisinske tekstar. Når det er

tale om komparasjon, er òg internasjonale perspektiv vesentlege å få med. Skriftserien skal med andre ord vere inkluderande, samtidig som den har ein tydeleg profil.

Innholdet i dette nummeret av *Skriftkultur*

Det konkrete utspringet for dette nummeret av skriftserien er eit forskarsymposium som vart halde i Volda i 2018. Siktemålet med symposiet var å gjere opp status for skriftkulturstudiane som forskingsfelt og studiefelt, og å kaste lys over skriftkulturomgrepet. Dei innbodne innleiarane fekk kvar sine oppgitte titlar som dei skulle forhalde seg til, samtidig som dei fekk bakgrunnsinformasjon om symposiet med følgjande generelle problemstillingar: (1) Kva er det som kjenneteiknar skriftkulturstudiar i dag? (2) Korleis er tilhøvet mellom *skriftkultur* og *literacy*? (3) Korleis bør den skriftkulturelle forskinga vere i framtida? (4) Bør skriftkulturar eigentleg forvaltast? Og (5) kva er det særlege bidraget nynorsken kan kome med til resten av verda?

Det første bidraget er skriva av Kjell Lars Berge og har tittelen «Skriftkulturforskning i Norden. Nokre overordna perspektiv på forskingsfeltet og forskingsresultat på 2000-talet». Berge startar med å argumentere for at det skriftkulturelle nivået i eit land er ein indikator på om den kulturelle livskrafta er stor, den demokratiske kvaliteten er høg, og om det er mogleg for medborgarane å myndiggjere seg, og meiner at det skriftkulturelle nivået i Norden er høgt. Deretter plasserer Berge den nordiske forskinga i høve til fire ulike forskingsparadigme i internasjonal skriftkulturforskning: det mentalistiske paradigmet, det etnografiske og historiske paradigmet, det filologisk-lingvistiske paradigmet og det skrive- og lesepedagogiske paradigmet. Han viser til at det etnografiske og det lese- og skrivepedagogiske paradigmet står sterkt i nordisk forskning, medan det mentalistiske paradigmet har stått svakt. Berge tek til orde for meir tverrfagleg samarbeid, særleg mellom lese- og skriveforskning på den eine sida og humanistisk grunnforskning på den andre sida.

Det andre bidraget er skriva av Stephen J. Walton og har tittelen «Fem spørsmål om skriftkultur». Dei fem spørsmåla viser til dei ovanfor nemnde problemstillingane som var utgangspunktet for symposiet, og Walton

drøftar problemstillingane i tur og orden. Gjennom ei nærlesing av den tyske skriftforskarer Peter Stein syner han korleis ein innanfor tyske skriftkulturstudiar har vore mindre optimistisk på vegner av skrifta enn kva tilfellet er innanfor anglofone literacy-studiar, før han argumenterer for at den framtidige skriftkulturforskinga bør konsentrere seg om den pressa posisjonen til skrifta mellom oraliteten og bileta. Walton er særleg oppteken av korleis oraliteten lever vidare i skrifta, noko han meiner nynorsken er eit sjeldsynt døme på.

Eit liknande perspektiv finn vi i bidraget frå Arne Apelseh, som argumenterer for at på viktige område må skriftkultur enno forståast med utgangspunkt i den lange overgangen frå munnleg til skriftleg. Det gjeld både individuelle livsløp og den historiske samfunnsutviklinga. Skriftbruk i moderne samfunn dreier seg i det vesentlege om ordinære aktivitetar i ordinære språkbrukssituasjonar, sjølv om utvalde skriftstykkje kan utgjere ein høgkultur av tekstar til undervisnings- og opplæringsformål. Ein fungerande skriftbruk representerer ideelt sett «individet i verda» og «verda for individet», og i forlenginga av det argumenterer Apelseh for at samfunnet aktivt må leggje til rette for integrasjon, fullverdig deltaking og kompetent samhandling basert på opplæring i og gjensidig utveksling av skrifteikn og skriftsymbol.

Dei to neste bidraga drøftar nynorsk og folkemål som identitetsberarar innanfor litteraturen. I artikkelen «Skriftkultur og danning» reiser Jan Inge Sørbø spørsmålet om kva den nynorske litteraturen har hatt å seie for danning og identitet. Gjennom eit lengdesnitt av organisasjonslivet, folkehøgskular og lærarseminar knytt til nynorsk-rørsla syner han korleis det i desse miljøa oppstår ein eigen dannelsesveg og eigne ideal både for liv og litteratur. Samtidig synleggjer Sørbø korleis det beste av den nynorske litteraturen står i eit dobbelt tilhøve til desse miljøa; forfattarane er ofte lojale og aktive i organisasjonslivet, men litteraturen deira dreg ofte ideala og særleg den sterke nasjonale optimismen i tvil.

I artikkelen «Ein nynorsk roman? Om Kjartan Fløgstads skriftkulturelle praksis» stiller Geir Hjorthol spørsmålet om det gir meining å snakke om romanar skrivne på nynorsk som ein eigen sjanger. Gjennom ei nærlesing av romanane *Dalen Portland* (1977) og *Grand Manila* (2006)

undersøker han korleis Fløgstad nyttar og kombinerer ulike narrative stemmer i sine litterære utforskingar av det norske samfunnet på to ulike historiske tidspunkt. Hjorthol rettar særleg merksemda mot korleis bruken av folkemål fungerer i Fløgstads dialogiske forteljing, som han mot slutten av artikkelen knyter til det innleiande spørsmålet: Finst det ein 'nynorsk roman' i Fløgstads forfattarskap? Konklusjonen er at sjølv om Fløgstad ikkje reknar seg sjølv som «nynorskforfattar», er nettopp det folkemålet og den motkulturen som dannar grunnlaget for nynorsken, avgjerande viktig i forfattarskapen hans.

Det siste bidraget har ei didaktisk tilnærming til skriftkultur. I artikkelen «Opplæring i nynorsk skriftspråk – utan dialektane» reflekterer Per Henning Uppstad over korleis ein kan tenkje opplæring i nynorsk som skriftspråk utan støtte i dialektane. Med eit visst polemisk tilsnitt stiller han spørsmål om ein ved å halde fast på ideen om at det nynorske skriftspråket skal byggje på talemålet, har kome i skade for å ikkje tileigne seg innsikter om opplæring i nynorsk som skriftspråk. Uppstad argumenterer for at det største trugsmålet mot opplæring i nynorsk som skriftspråk kjem frå nynorsktilhengarane sjølve, ved at det blir lagt for mykje vekt på dialektane i opplæringa, og for lite vekt på nynorsk som sjølvstendig skriftspråk.

Siste ord er ikkje sagt

Vi byrja artikkelen med å kalle den tida vi lever i, for eit brytings-tid for skriftkulturen. Utgangspunktet for ein slik karakteristikk er at endringstempoet og endringsomfanget verkar så stort, og at implikasjonane på resten av samfunnet og kulturen ser ut til å vere omfattande. Samtidig er vi ikkje den første generasjonen som opplever at vi lever i ei brytingstid. Det er ein del av moderniteten dette – at samfunnet, språket og kulturen er i bryting, og blir endra, og det er ikkje gitt at vi som lever i samtida, til fulle forstår kva som er dei mest viktige endringane og kor omfattande dei faktisk er i den store samanhengen. Difor er ikkje siste ord sagt. Tvert imot er føremålet med denne artikkelen og denne skriftserien å leggje grunnlag for at det skal kunne bli sagt endå meir om skriftkultur i åra framover.

Summary

This article addresses the status and challenges of literacy studies, and pays particular attention to the Norwegian concept of skriftkultur, 'written culture', and its studies. Firstly, the article briefly discusses the concept of skriftkultur in view of the 'competing' concept of literacy. Secondly, the article outlines the relationship between written culture and orality. Thirdly, the article presents the new writing series of *Skriftkultur* and its first number.

Litteratur

- Berge, K. L. (2004). Skriftkultur. I K. L. Berge, T. G. Dahl, & S. Walton (Red.), *Skriftkultur* (s. 5–14). Oslo: Norsk sakprosa i samarbeid med Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFF).
- Berge, K. L. (2005). Fagleg og tverrfagleg skriveopplæring. I A. S. Nordal (Red.). *Didaktiske perspektiv på nynorskopplæringa* (s. 65–98). Skrifter frå Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa. Volda: Nynorsksenteret.
- Bjørhusdal, E., Bugge, E., Fretland, J. O., & Gujord, A.-K. H. (Red.) (2018). *Å skrive nynorsk og bokmål. Nye tverrfaglege perspektiv*. Oslo: Samlaget.
- Brunstad, E. (2018). Kan sidemålet fjerne djupnelæring? Prinsipielle og teoretiske perspektiv på toskriftsopplæringa. I E. Bjørhusdal, E. Bugge, J. O. Fretland, & A.-K. H. Gujord (Red.), *Å skrive nynorsk og bokmål. Nye tverrfaglege perspektiv* (s. 129–156). Oslo: Samlaget.
- Brunstad, E., Bugge E., & Gujord, A.-K. H. (Red.) (2014). *Rom for språk: nye innsikter i språkleg mangfald*. Oslo: Novus.
- Eiksund, H. (2014). Eit fleirtalsspråk med mindretalsfordelar? Tospråkleg literacy på norsk. I E. Brunstad, E. Bugge, & A.-K. H. Gujord (Red.), *Rom for språk: nye innsikter i språkleg mangfald*. Oslo: Novus.
- Eiksund, H., & Fretland, J. O. (2015). *Nye røyster i nynorskforskinga*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Fafner, J. (1982). *Tanke og tale: den retoriske tradition i Vesteuropa*. København: C. A. Reitzels Forlag.
- Fet, J. (1995). *Skrivande bønder: Skriftkultur på Nord-Vestlandet 1600–1850*. Oslo: Samlaget.
- Finbråten, H. S., & Pettersen, S. (2009). Kunnskap er egenmakt. *Sykepleien* 5, 60.
- Garthus, K. M. K., Todal, J., & Øzerk, K. (2010). *Rapport om språkskifte i Valdres og Sogn og Fjordane*. Henta frå: https://nynorsksenteret.no/uploads/documents/2010Rapport_ValdresFirda.pdf.

- Høgskulen i Volda (2018). *Strategiplan for Høgskulen i Volda 2017–2020*. Vedteken av styret 26. januar 2017, revidert 8. mars 2018. Henta frå: https://www.hivolda.no/sites/default/files/documents/Strategiplan%20for%20Høgskulen%20i%20Volda%202017%202020_revidert%2008.03.2018.pdf/.
- Nicolaysen, B. K. (2005). Tilgangskompetanse. Arbeid med tekst som kulturdeltaking. I B. K. Nicolaysen, & L. Aase (Red.), *Kultur møte i tekstar. Litteraturredidaktiske perspektiv* (s. 9–31). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Lindhardt, J. (1989). *Tale og skrift. To kulturer*. Oslo: Cappelen.
- OECD. (2000). *Definition and selection of Key Competencies*. Henta frå: <http://www.oecd.org/pisa/35070367.pdf>
- Onstad, S. (2014). Driften i literacy-begrepet – en utfordring for lærerutdanningers fagdidaktikk? I S. Kleve, S. Penne, & H. Skaar (Red.), *Literacy og fagdidaktikk i skole og lærerutdanning* (s. 197–224). Oslo: Novus,.
- Rotevatn, A. (2015). *Språk i spagaten: Facebook-språket*. Masteroppgåve. Volda: Høgskulen i Volda. Henta frå: <https://bravo.hivolda.no/hivolda-xmlui/handle/11250/2357530>
- Språkrådet. (2015). *Retningslinjer for normering av nynorsk og bokmål*. Oslo: Språkrådet. Henta frå: <https://www.sprakradet.no/globalassets/spraka-vare/norsk/retningslinjer-for-normering-nynorskversjon.pdf>
- Utdanningsdirektoratet (2012). Styrking av skriftleg hovudmål, avgrensing av skriftleg sidemål og endringar i vurderingsordningane i norskfaget i samband med revisjonen av læreplanen i norsk. Brev til Kunnskapsdepartementet 19.02.2012. Henta frå: <https://www.udir.no/Upload/larerplaner/forsok/norsk/brev.pdf?epslanguage=no>
- Utdanningsdirektoratet (2019). Fagfornyelsen. Henta frå: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/>
- UNESCO (2004). The Plurality of Literacy and its implications for Policies and Programs. *UNESCO Education Sector Position Paper*. Henta frå: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000136246.locale=en>
- Walton, S. (2004). Sex and rock'n'roll, but probably not many drugs: Nynorsk skriftkultur. I K. L. Berge, T. G. Dahl, & S. Walton (Red.), *Skriftkultur* (s. 97–108). Oslo: Norsk sakprosa i samarbeid med Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFF).
- Walton, S. (2015). Kva er nynorsken? I H. Eiksund, & J. O. Fretland (Red.), *Nye røyter i nynorskforskinga* (s. 16–33). Oslo: Det Norske Samlaget.